

Monmouthshire Select Committee Minutes

Pwyllgor Craffu Pobl
Neuadd y Sir Brynbuga NP15 1GA
Dydd Mercher, 29ain Ebrill, 2026, 10.00 am

Cynghorwyr yn Bresennol

Cynghorydd Sir Jackie Strong

Cynghorydd Sir: Jan Butler, Christopher Edwards,
Simon Howarth, Penny Jones, Maureen Powell,
John Crook, Jill Bond, Angela Sandles

Swyddogion yn Bresennol

Hazel Ilett, Rheolwyr Craffu
Robert McGowan, Swyddog Polisi a Craffu
Richard Drinkwater, Community Hub Manager
(South)
Paul Sullivan, Rhoddodd y Rheolwr Ieuenctid,
Chwaraeon a Theithio Llesol

YMDDIHEURIADAU: Dim

1. Ymddiheuriadau am Absenoldeb.

Cafodd y Cynghorydd Riley ei dirprwyo gan y Cynghorydd Bond a chafodd y Cynghorydd Stevens ei dirprwyo gan y Cynghorydd Crook.

2. Datganiadau o Fuddiant

Datganodd y Cadeirydd fuddiant personol ond nad yw'n rhagfarnus fel aelod o Gyfeillion y Llyfrgell Cil-y-coed.

3. Fforwm Agored i'r Cyhoedd

Gofynnodd George Millman y cwestiynau canlynol:

Pryd fydd y cyhoedd yn gwybod yn swyddogol beth fydd yn digwydd i Tudor Street? Os gwelwch yn dda, a all y Cyngor gadarnhau eu cynlluniau?

Cododd Angela Trett gwestiynau hefyd am hygyrchedd a lleoliad canolfannau cymunedol a llyfrgelloedd yn Sir Fynwy, gyda ffocws penodol ar y Fenni. Cyfeiriodd at adroddiad iechyd a gofal cymdeithasol 2024–25 a gofynnodd a oedd canolfannau cymunedol wedi'u bwriadu i fod yn hygyrch i bobl anabl a bregus, ac a oedd llyfrgelloedd i fod i gael eu hadleoli i ganolfannau cymunedol. Gofynnodd yn benodol pa hybiau cymunedol yn y Fenni fyddai'n cynnal gwasanaethau llyfrgell ac a fyddai'r cyfleusterau hynny'n hygyrch.

Mewn ymateb, eglurodd swyddogion fod yr hyb gymunedol yn y Fenni yn gweithredu o Neuadd y Farchnad. Cafodd ei ddisgrifio fel model ychydig yn anarferol o'i gymharu â chanolfannau eraill, gan ei fod yn gyfleuster ar lefelau rhannol, gyda'r llyfrgell wedi'i lleoli ar y llawr cyntaf a gwasanaethau cyngor yn cael eu darparu ar lefel y llawr gwaelod. Cadarnhawyd mai dyma'r trefniant presennol.

Yna gofynnodd Angela gwestiwn atodol ynghylch a allai adeilad Tudor Street gael ei ystyried fel lleoliad posibl ar gyfer llyfrgell neu ganolfan gymunedol yn y dyfodol, gan nodi ei fynediad da i'r anabl, parcio, toiledau, a'i gapasiti cyffredinol. Cynghorodd y Cadeirydd fod hyn yn fater i'r

Aelod Cabinet perthnasol ac y byddai ei chwestiwn a'i sylwadau yn cael eu nodi a'u trosglwyddo ar gyfer ymateb.

Ymhelaethodd Angela ar ei rhesymu, gan esbonio, er ei bod yn cydnabod y ddarpariaeth bresennol, ei bod yn teimlo bod gan Tudor Street y gofod ffisegol a'r cyfleusterau i gefnogi ystod ehangach o weithgareddau ac y gallai ddenu mwy o bobl pe bai'n cael ei ddatblygu fel canolfan gymunedol neu lyfrgell. Yna caeodd y Cadeirydd y fforwm agored cyhoeddus, diolchodd i Angela am ei chyfraniad, a chadarnhaodd y byddai ei sylwadau'n cael eu hanfon ymlaen at yr Aelod Cabinet priodol i'w hystyried a'u ymateb.

- CAMAU GWEITHREDU: gofyn am ymateb gan yr Aelod Cabinet

4. Craffu ar Strategaeth Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cyngor Sir Fynwy 2025-2030 yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus.

Cyflwynodd yr Aelod Cabinet Angela Sandles yr adroddiad trwy bwysleisio pwysigrwydd sylfaenol llyfrgelloedd cyhoeddus fel un o'r ychydig wasanaethau gwirioneddol gyffredinol a ddarperir gan y Cyngor: rhad ac am ddim yn y pwynt defnydd, yn agored i bawb, heb feirniadaeth, ac yn cael ei ymddiried ynddo gan gymunedau. Pwysleisiodd fod llyfrgelloedd yn cefnogi ystod eang o anghenion, gan gynnwys plant sy'n dysgu darllen, oedolion sy'n datblygu sgiliau, pobl sydd wedi'u hallgáu'n ddigidol, a'r rhai sydd angen lle diogel a chroesawgar.

Pwysleisiodd, er bod llyfrgelloedd yn wasanaeth statudol, mae'r strategaeth yn mynd y tu hwnt i fodloni gofynion cyfreithiol. Mae'n cael ei fframio o amgylch tegwch, atal, a galluogi pobl i ffynnu trwy fynediad at wybodaeth, cymorth digidol, cyfleoedd dysgu, a chysylltiad cymdeithasol. Nododd fod llyfrgelloedd wedi esblygu dros y degawd diwethaf i ganolfannau cymunedol bywiog sy'n eistedd wrth wraidd darparu gwasanaethau lleol, gan gyfrannu at les, dysgu gydol oes, a gwytnwch cymunedol.

Esboniodd fod y strategaeth wedi'i hadnewyddu yn darparu fframwaith clir ac ymarferol ar gyfer y pum mlynedd nesaf. Dadleuodd, ar adeg pan fo mynediad digidol yn hanfodol ac anghydraddoldebau yn parhau, byddai lleihau darpariaeth llyfrgelloedd yn effeithio'n anghymesur ar y rhai sy'n wynebu'r rhwystrau mwyaf. Mewn cyferbyniad, mae buddsoddi mewn llyfrgelloedd yn ataliol, gan gefnogi annibyniaeth a hyder tra'n lleddfu'r pwysau ar rannau eraill o'r system.

Tynnodd sylw at y ffaith bod y strategaeth wedi'i llunio gan ymgynghori ystyrlon, gyda mewnbwn cryf gan grwpiau ffrindiau, gwirfoddolwyr a chymunedau, y mae eu hadborth yn atgyfnerthu'r ffocws ar fynediad, hunaniaeth leol a gweithio mewn partneriaeth. Gwnaeth hefyd yn glir bod y strategaeth yn gyflawnadwy ac yn gyfrifol, gan adeiladu ar ddarpariaeth bresennol, yn cyd-fynd â chyllidebau cyfredol, yn cyd-fynd â blaenoriaethau lles a chydaddoldeb ehangach, ac yn cynnwys mesurau clir o lwyddiant yn erbyn safonau cenedlaethol a chanlyniadau cymunedol.

Cyflwynodd Richard Drinkwater gyflwyniad. Ychwanegodd Paul Sullivan sylwadau rhagarweiniol:

Siaradodd Paul Sullivan, Pennaeth Cyfathrebu ac Ymgysylltu â Chwsmeriaid, o blaid y Strategaeth Llyfrgelloedd Cyhoeddus yn dilyn cyflwyniad Richard Drinkwater. Myfyriodd ar ei brofiad o weithio gyda'r gwasanaeth llyfrgell ers newidiadau portffolio diweddar ac atgyfnerthodd y pwynt bod pob canolfan gymunedol a llyfrgell yn teimlo'n wahanol. Disgrifiodd yr amrywiad hwn fel cryfder cadarnhaol, gan fod yr adeiladau a'r gwasanaethau yn cael eu llunio i ddiwallu anghenion penodol eu cymunedau lleol.

Rhoddodd bwyslais arbennig ar bwysigrwydd gweithredu, gan nodi'r cynnydd a wnaed dros y 12 mis blaenorol. Tynnodd sylw at yr angerdd a'r ymrwymiad a ddangoswyd gan staff ar draws canolfannau cymunedol a llyfrgelloedd, gan bwysleisio na ddylid tanamcangyfrif lefel y gefnogaeth a ddarperir i breswylwyr bob dydd. Disgrifiodd ganolfannau cymunedol fel ased sylweddol, gan ddarparu un lleoliad hygyrch o fewn trefi lle gall trigolion ddefnyddio gwasanaethau llyfrgell, cael mynediad at wasanaethau'r cyngor, a derbyn cefnogaeth.

Tynnodd Paul sylw hefyd at y synergedd cynyddol rhwng gwasanaethau sydd bellach wedi'u dwyn ynghyd yn ei bortffolio, gan gynnwys cyfathrebu canolog, datblygu cymunedol, y ganolfan gyswllt a chanolfannau cymunedol. Eglurodd fod y gwasanaethau hyn gyda'i gilydd yn ffurfio prif bwynt cyswllt y Cyngor â thrigolion. Cyfeiriodd at hyfforddiant staff diweddar ac adroddodd welliant sylweddol mewn morâl staff, gan nodi bod y gwasanaeth yn symud i gyfeiriad cadarnhaol. Er ei fod yn cydnabod bod rhagor o waith yn parhau, daeth i'r casgliad bod cynnydd yn cael ei wneud ac mae'r cyfeiriad cyffredinol o deithio yn gryf.

Atebodd Richard Drinkwater gwestiynau'r aelodau gyda Paul Sullivan a'r Aelod Cabinet:

- *Pa wersi sydd wedi'u dysgu o integreiddio llyfrgelloedd i ganolfannau cymunedol dros y deng mlynedd diwethaf, a sut mae'r rhain wedi llywio'r strategaeth?*

Mae integreiddio llyfrgelloedd i ganolfannau cymunedol wedi bod yn broses barhaus, iteriadol sy'n parhau i esblygu. Mae newidiadau wedi'u gwneud dros amser mewn ymateb i'r ffordd y defnyddir gwasanaethau, yn amrywio o gynlluniau adeiladau i drefniadau agor. Mae'r gwasanaeth wedi addasu'n barhaus i anghenion preswylwyr a disgwylir iddo barhau i newid wrth i'r anghenion hynny esblygu. Mae'r strategaeth yn adlewyrchu'r dysgu hwn trwy gydnabod canolfannau cymunedol fel mannau deinamig yn hytrach na modelau gwasanaeth sefydlog.

- *Pa rôl mae gwirfoddolwyr yn ei chwarae mewn llyfrgelloedd a chanolfannau cymunedol, ac a oes unrhyw risg o wirfoddolwyr yn disodli staff cyflogedig?*

Mae gwirfoddolwyr yn rhan o'r gwasanaeth, ond nid oes unrhyw fwriad nac uchelgais i ddisodli staff cyflogedig gyda rolau di-dâl. Mae gwirfoddoli yn cael ei ystyried fel ffordd o wella gwasanaethau a darparu cyfleoedd i unigolion gyfrannu neu ennill profiad. Rhoddwyd enghraifft benodol o wirfoddolwr sydd ag anawsterau dysgu sylweddol sy'n cyfrannu nifer fach o oriau bob wythnos ac sy'n cael ei drin fel aelod gwerthfawr o'r tîm. Mae gwirfoddoli yn ymwneud ag ychwanegu gwerth, nid disodli rolau proffesiynol.

- *Sut mae grwpiau cymunedol a gwirfoddol yn cael eu cefnogi i wella gwasanaethau llyfrgell yn hytrach na thanseilio'r ddarpariaeth graidd?*

Mae grwpiau Cyfeillion y Llyfrgell yn gweithredu ym mron pob canolfan gymunedol ac yn chwarae rhan allweddol wrth gefnogi gwasanaethau. Mae'r grwpiau hyn yn sefydliadau cyfansoddedig sy'n gallu ymgymryd â gweithgareddau na all y Cyngor ymgymryd â nhw, megis codi arian a gwneud cais am grantiau allanol. Rhoddwyd enghreifftiau o grwpiau ffrindiau yn sicrhau cyllid ar gyfer adnoddau fel papurau newydd a chylchgronau na ellid eu darparu fel arall o fewn cyllidebau presennol. Eu rôl yw ategu a gwella gwasanaethau craidd trwy weithio mewn partneriaeth.

- *Pam mae'r cynnig o gyrsiau dysgu cymunedol yn amrywio'n sylweddol rhwng gwahanol ganolfannau cymunedol?*

Mae'r amrywiaeth yn y ddarpariaeth cyrsiau yn cael ei yrru'n bennaf gan alw lleol yn hytrach nag adnoddau yn unig. Mae gan rai canolfannau alw cryf am gyrsiau achrededig fel llythrennedd, rhifedd, sgiliau digidol neu Saesneg ar gyfer Siaradwyr Ieithoedd Eraill, tra bod eraill yn gweld mwy o alw am weithgareddau hamdden a lles. Mae'r cynnig dysgu ym mhob hwb yn

adlewyrchu diddordebau ac anghenion y gymuned leol, gyda gwasanaethau yn addasu yn unol â hynny yn hytrach na chymhwyso model unfurf ar draws y sir.

- Mynegodd y Cynghorydd Bond gefnogaeth gref i'r Strategaeth Llyfrgelloedd Cyhoeddus a diolchodd i swyddogion am eu hangerdd a'u hymrwymiad. Gan dynnu ar ei phrofiad o gynrychioli trigolion yn y West End a Chil-y-coed, siaradodd yn gadarnhaol am ansawdd y gwasanaeth a ddarperir drwy'r llyfrgell a'r ganolfan gymunedol, gan bwysleisio proffesiynoldeb, cymwynasgarwch a natur groesawgar staff.

Tynnodd sylw at agweddau penodol ar y gwasanaeth a oedd yn arbennig o werthfawr i breswylwyr, gan gynnwys dosbarthu llyfrau sain a llyfrau cartref i breswylwyr hŷn nad ydynt yn gallu ymweld â'r llyfrgell yn bersonol. Canmolodd hefyd yr amrywiaeth o weithgareddau a ddarperir i blant a phobl ifanc, megis amser rhigymau a digwyddiadau eraill, gan eu disgrifio fel rhai rhagorol a derbyniwyd yn dda.

Nododd y Cynghorydd Bond bwysigrwydd y llyfrgell a'r ganolfan fel lle canolog ar gyfer gwybodaeth a chefnogaeth yn y gymuned, gan gyfeirio at bresenoldeb sefydliadau a gwasanaethau partner sy'n gweithredu o'r gofod. Tynnodd sylw hefyd at fanteision ychwanegol fel argaeledd ystafelloedd i fusnesau bach neu unigolion sy'n gweithio'n annibynnol, a welodd fel estyniad gwerthfawr o'r cynnig gwasanaeth.

Daeth i ben trwy nodi bod ei chwestiynau am weithredu a mesur eisoes wedi cael sylw trwy'r cyflwyniad a'r drafodaeth, yn enwedig mewn perthynas â monitro trwy ymwelwyr, arolygon ac ymgysylltu â defnyddwyr. Ailadroddodd ei barn bod y gwasanaeth yr oedd hi wedi'i brofi yn lleol o safon uchel iawn a diolchodd i swyddogion am eu gwaith.

- Mynegodd y Cynghorydd Penny Jones gefnogaeth gref i'r Strategaeth Llyfrgelloedd Cyhoeddus a'i disgrifio fel maes gwaith cadarnhaol a di-ddadleuol y gallai'r pwyllgor ei gefnogi'n unfrydol. Diolchodd i Richard Drinkwater a Paul Sullivan am eu harweinyddiaeth a'u cyfraniadau, gan nodi rôl hirsefydlog Richard wrth drawsnewid llyfrgelloedd yn ganolfannau cymunedol ledled Sir Fynwy.

Tynnodd sylw at lwyddiannau penodol, gan gynnwys cyflwyno Swyddfa'r Post yn llyfrgell Brynbuga, a ddisgrifiodd fel un llwyddiannus iawn ac o fudd sylweddol i'r gymuned leol. Canmolodd arloesedd a chreadigrwydd staff y llyfrgell a'r hwb, gan bwysleisio'r ystod eang o gyrsiau a gweithgareddau sydd ar gael i bob grŵp oedran a'r ymdeimlad cyson o fywiogrwydd o fewn yr adeiladau.

Pwysleisiodd y Cynghorydd Jones bwysigrwydd llyfrgelloedd a hybiau wrth atal unigedd cymdeithasol, gan ddisgrifio'u presenoldeb fel un tawel a gwerthfawr i breswylwyr. Gorffennodd trwy ddiolch i swyddogion a staff am eu gwaith a phwysleisiodd yr angen i barhau i amddiffyn a chefnogi llyfrgelloedd cyhoeddus yn y dyfodol.

Mae gan drigolion mewn aneddiadau eilaidd, fel Goytre a Raglan, fynediad cyfyngedig i ddosbarthiadau hamdden a lles. Mae'r ddarpariaeth wedi'i seilio i raddau helaeth mewn canolfannau trefi, gan fod cyflwyno dosbarthiadau yn lleol mewn neuaddau pentref yn aml yn gwneud sesiynau'n ddrytach oherwydd costau llogi lleoliadau, gan arwain at ddefnydd annigonol a dosbarthiadau nad ydynt yn rhedeg. Sut gall y cyngor fynd i'r afael â'r rhwystrau cost a hyfywedd sy'n atal dosbarthiadau hamdden a lles rhag cael eu cyflwyno mewn cymunedau llai? A oes modelau neu ddulliau cyllido amgen a allai alluogi darpariaeth i gael ei gynnig yn fwy lleol mewn aneddiadau eilaidd lle mae galw yn bodoli?

Cydnabu swyddogion y mater a'i ddisgrifio fel problem anodd o fewn addysg gymunedol. Esboniwyd bod dysgu cymunedol yn cael ei ariannu gan grant ac nad oes ganddo gyllid craidd,

sy'n golygu bod cyllideb sefydlog a chyfyngedig. Yn hanesyddol, roedd lefelau isel iawn o gyllid yn gofyn i bob cwrs gael ei gynnal ar sail adennill costau llawn, a arweiniodd at brisiau gwahanol yn dibynnu ar leoliad. Er bod cyllid wedi cynyddu'n sylweddol ers hynny, gan ganiatáu i ffioedd cyrsiau gael eu lleihau a'u safoni ar draws hybiau, mae hyn yn rhagdybio cyflenwi o adeiladau sy'n eiddo i'r Cyngor lle nad oes costau lleoliad ychwanegol yn berthnasol.

Esboniodd swyddogion fod cyflwyno dosbarthiadau allgymorth mewn neuaddau pentref neu ganolfannau cymunedol yn creu costau lleoliad ychwanegol na all y gyllideb bresennol eu hamsugno. Er bod hyn yn gwneud darpariaeth allgymorth yn fwy heriol, roedd swyddogion yn glir nad oeddent yn gweld y mater yn anorchfygol. Fe wnaethant nodi y byddai ei ddatrys yn gofyn am feddwl creadigol, arloesi, a thrafodaeth bellach gydag aelodau ac uwch gydweithwyr, ac ymrwymodd i ystyried y mater ymhellach.

Ychwanegodd Paul Sullivan fod y Cyngor yn ceisio cryfhau cefnogaeth gymunedol drwy'r swyddogaeth datblygu cymunedol a'r cynnig "Byddwch Gymuned", sydd wedi'i gynllunio i gefnogi a galluogi gwirfoddoli a gweithgarwch dan arweiniad lleol. Pwysleisiodd bwysigrwydd deall anghenion lleol a gweithio gydag aelodau i nodi lle mae'r galw yn bodoli. Atgyfnerthodd y farn bod y gweithgareddau hyn yn ymwneud â mwy na dosbarthiadau, gan dynnu sylw at eu rôl wrth adeiladu cysylltiadau cymdeithasol, lleihau ynysu, a chefnogi agendâu lles ac atal ehangach.

- *Pwysleisiodd y Cadeirydd bwysigrwydd ehangach llyfrgelloedd a chanolfannau cymunedol o fewn ymrwymiad Sir Fynwy i fod yn awdurdod sy'n gyfeillgar i oedran, yn unol ag egwyddorion Sefydliad Iechyd y Byd. Tynnodd sylw at y rôl y mae'r gwasanaethau hyn yn ei chwarae wrth leihau unigedd cymdeithasol, cefnogi annibyniaeth a chadw pobl yn iach trwy gysylltiad cymdeithasol, cyfranogiad a chymorth i'r ddwy ochr.*

Myfyriodd ar lyfrgelloedd fel cyfleusterau cynhwysol, cwrs oes, gan ddisgrifio sut maen nhw'n cefnogi preswylwyr o'r blynyddoedd cynnar hyd at oedran hŷn. Roedd enghreifftiau'n cynnwys sesiynau babanod a phlant bach, gweithgareddau sy'n annog dysgu a rhyngweithio ar bob cam o fywyd, a chefnogaeth i bobl sydd â dementia neu'r rhai sy'n dibynnu ar gyfrifiaduron llyfrgell oherwydd nad oes ganddynt fynediad gartref. Cyfeiriodd yn benodol at fentrau fel blychau cof, sy'n helpu i ysgogi sgysiau ac ymgysylltu gwybyddol.

- *Nododd y Cadeirydd efallai na fydd llawer o drigolion yn gwerthfawrogi'n llawn ehangder y gweithgarwch sy'n digwydd mewn llyfrgelloedd a hybiau, gan sylwi bod eu gwerth yn dod yn amlwg pan fydd pobl yn gweld gwasanaethau ar waith yn uniongyrchol. Gorffennodd trwy danlinellu rôl ganolog y llyfrgelloedd mewn dysgu, lles a chysylltiad cymunedol cyn symud y drafodaeth ymlaen i'r siaradwr nesaf.*
- *A fu cynnydd sylweddol yn aelodaeth llyfrgell yn ystod y misoedd diwethaf?*

Adroddodd swyddogion gynnydd cyson mewn aelodaeth llyfrgell yn seiliedig ar y data chwarterol diweddaraf sydd ar gael (hyd at chwarter tri). Gwelwyd twf yn enwedig ymhlith darllenwyr iau sy'n mynychu gyda rhieni ac ymhlith oedolion 35 oed a hŷn. Fodd bynnag, mae gostyngiad sylweddol yn parhau i fod yn ystod y blynyddoedd ysgol gynradd ac uwchradd diweddarach. Mae gwaith ar y gweill gydag ysgolion lleol, yn enwedig yn ardal Trefynwy, i ail-ymgysylltu â'r grŵp oedran hwn trwy fentrau wedi'u targedu fel grwpiau darllen a gweithgareddau a ariennir gan grant.

- *Sut mae'r gwasanaeth yn diwallu anghenion pobl hŷn yn Sir Fynwy?*

Darperir amrywiaeth o weithgareddau a chefnogaeth i breswylwyr hŷn, gan gynnwys gweithgareddau cymdeithasol o fewn llyfrgelloedd sy'n lleihau unigedd. Rhoddwyd pwyslais arbennig ar y gwasanaeth "Estyn Allan", sy'n cefnogi pobl nad ydynt yn gallu ymweld â llyfrgelloedd oherwydd rhesymau iechyd neu symudedd. Trwy'r gwasanaeth hwn, mae staff yn cyflwyno llyfrau, llyfrau sain neu adnoddau digidol yn uniongyrchol i gartrefi pobl yn rheolaidd ac yn darparu cyswllt cymdeithasol. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth yn cefnogi tua 100 o ddarllenwyr ac mae'n chwarae rhan bwysig wrth fynd i'r afael ag ynysu, er bod capasiti yn gyfyngedig oherwydd lefelau staffio. 2

- *A yw'r ddarpariaeth Gymraeg o fewn llyfrgelloedd a hybiau yn cadw i fyny â'r angen?*

Mae'r ddarpariaeth Gymraeg wedi'i chryfhau drwy weithio'n agosach gyda Choleg Gwent. O fis Medi ymlaen, bydd cyrsiau Cymraeg i Oedolion yn gweithredu o bob canolfan gymunedol, gyda lefel y ddarpariaeth yn cael ei llunio gan y galw lleol. Disgrifiwyd llyfrgelloedd a hybiau fel mannau delfrydol, di-feirniadol i breswylwyr ymgysylltu â dysgu Cymraeg ochr yn ochr â gwasanaethau eraill.

- *Sut mae'r cyllid ychwanegol a ddyfarnwyd yn ddiweddar i lyfrgelloedd yn cael ei ddefnyddio, a pha wahaniaeth fydd yn ei wneud?*

Esboniodd swyddogion eu bod yn dal i gwblhau cynlluniau gwariant ar gyfer y cyllid ychwanegol. Yn hanesyddol, roedd cyllidebau caffael yn gyfyngedig iawn, gan arwain at amseroedd aros hir am deitlau poblogaidd. Mae'r cyllid cynyddol yn caniatáu mwy o hyblygrwydd wrth brynu stoc, lleihau amseroedd aros, a bodloni'r galw yn well ar draws benthyca corfforol a digidol. Mae penderfyniadau'n cael eu llywio gan batrymau benthyca i sicrhau bod y cyllid yn darparu'r budd mwyaf, yn enwedig trwy wella mynediad at deitlau galw uchel a chynnal lefelau ymgysylltu cryf ledled y sir.

- *A yw mynediad at wasanaethau llyfrgell a hybiau yn deg ledled Sir Fynwy, yn enwedig i drigolion mewn cymunedau gwledig a llai? Mae trigolion gwledig yn aml yn gweld gwasanaethau fel canolbwyntio ar y dref er gwaethaf cyfrannu at eu cyllid. Mae rhwystrau ymarferol i gymunedau gwledig, gan gynnwys yr angen i deithio i drefi, costau cysylltiedig, a mynediad cyfyngedig i weithgareddau hamdden a chymunedol lleol.*

Ar hyn o bryd mae'r ddarpariaeth llyfrgell a hwb yn canolbwyntio ar y pedair prif dref, ochr yn ochr â Hyb Cymunedol Brynbuga a llyfrgell gymunedol annibynnol yng Ngilwern. Er bod gan ganolfannau tref ymwelwyr uwch, roedd swyddogion yn cydnabod bod materion mynediad yn wahanol rhwng ardaloedd trefol a gwledig ac y gallai fod angen dulliau gwahanol i ddiwallu anghenion lleol.

- *A oes mwy o botensial i wneud gwell defnydd o gyfleusterau pentref presennol, fel canolfannau cymunedol a llyfrgelloedd cymunedol a ariennir yn rhannol gan y Cyngor, i ehangu'r ddarpariaeth leol? Sut allai'r Cyngor gefnogi'r cyfleusterau hyn yn fwy gweithredol i wella mynediad at wasanaethau mewn cymunedau gwledig?*

Mae swyddogion yn agored i archwilio cyfleoedd llyfrgell gymunedol neu "micro-hyb" ychwanegol lle mae galw lleol clir a model gweithredu cynaliadwy, gan gynnwys ystyried costau staffio a stoc. Fodd bynnag, fe wnaethant rybuddio bod canolfannau mwy integredig yn gyffredinol wedi profi'n fwy cynaliadwy yn ariannol ac yn caniatáu i wasanaethau gael eu hintegreiddio'n well, gan alluogi trigolion i gael mynediad at wasanaethau lluosog mewn un lleoliad.

- *Faint o lyfrgelloedd sy'n gweithredu ar hyn o bryd ar draws Sir Fynwy, gan gynnwys y rhai y tu allan i'r pedair prif dref?*

Mae Sir Fynwy yn gweithredu llyfrgelloedd o fewn y pedair prif dref, Hyb Cymunedol Brynbuga, ac un llyfrgell gymunedol annibynnol yng Ngilwern. Mae llyfrgell Gilwern yn gweithredu fel "micro-ganolfan" mewn partneriaeth â'r Cyngor Cymuned Lleol, mae'n cael ei staffio a'i hariannu gan y Cyngor, mae'n gweithredu o adeilad cymunedol ar brydles rad, ac yn darparu 25 awr o fynediad i'r llyfrgell yr wythnos. Er bod nifer yr ymwelwyr a'r lefelau benthyca yn is nag mewn canolfannau trefi, mae'n cael ei ystyried yn llwyddiant gan ei fod yn diwallu angen lleol gwirioneddol ac yn gweithio'n agos gyda'r ysgol gynradd a'r gymuned ehangach.

- *Dros y pum mlynedd nesaf, a oes uchelgais i ddatblygu canolfannau ychwanegol neu ddarpariaeth debyg, yn enwedig mewn aneddiadau sy'n tyfu, neu a yw'r bwriad yn gyffredinol i gynnal y rhwydwaith presennol?*

Dylai datblygiad yn y dyfodol gael ei yrru gan angen lleol yn hytrach na model a bennwyd ymlaen llaw. Gall gwell allgymorth, gwell defnydd o wasanaethau negesydd, a dulliau amgen o ddarparu mynediad at adnoddau gynnig atebion mwy realistig na sefydlu adeiladau ffisegol newydd, yn enwedig yng nghyd-destun cyfyngiadau ariannol.

Pwysleisiodd Paul Sullivan fod deall anghenion lleol yn hanfodol ac nad yw gwelliannau i fynediad o reidrwydd yn gofyn am adeiladau newydd. Tynnodd sylw at ail-fuddsoddi diweddar yn y gwasanaeth negesydd fel enghraifft o sut y gellir ehangu mynediad at adnoddau heb ehangu corfforol. Pwysleisiodd y bydd ymgysylltu parhaus ag aelodau a chymunedau yn hanfodol i lunio datblygiadau yn y dyfodol a sicrhau bod gwasanaethau yn ymateb i'r hyn y mae cymunedau ei eisiau a'i angen.

- *Siaradodd y Cyngorydd Powell mewn canmoliaeth gref i'r gwasanaeth llyfrgell, gan nodi ei bod wedi bod yn aelod o'r llyfrgell ers 1980 ac wedi ystyried llyfrgelloedd fel asedau cymunedol hanfodol. Tynnodd sylw at llwyddiant llyfrgell y Fenni ar ôl ei hadleoli, gan ei disgrifio fel cyfleuster rhagorol sy'n dod â gwasanaethau lluosog at ei gilydd mewn un lle ac yn creu amgylchedd croesawgar, a rennir i bobl o bob oedran.*

Myfyriodd yn gadarnhaol ar yr ystod o weithgareddau a welwyd yn y llyfrgell, o sesiynau plant ac adrodd straeon i fannau astudio tawel i fyfyrwyr, gan bwysleisio pa mor effeithiol mae'r gofod yn darparu ar gyfer defnyddiau gwahanol iawn ar yr un pryd. Disgrifiodd hyn fel tystiolaeth o werth y llyfrgell fel gofod cymdeithasol a dysgu bywiog, cynhwysol.

Fe wnaeth y Cyngorydd Powell hefyd fynd i'r afael â sylwadau cynharach am hygyrchedd, gan nodi bod cyfleuster y Fenni yn cynnwys mynediad lifft sy'n addas ar gyfer bygis symudedd mawr, gan gynnwys lifft ychwanegol yng nghefn Neuadd y Farchnad, nad oedd yn hysbys yn eang. Daeth i ben trwy ddiolch i swyddogion a staff am ansawdd y gwasanaeth a ddarperir a dywedodd ei bod wedi dysgu llawer o'r drafodaeth, gan ailadrodd ei gwerthfawrogiad o'r rôl y mae llyfrgelloedd yn ei chwarae wrth gefnogi'r gymuned.

- *Pa sgôp sydd i gysylltu ymweliadau ysgolion cynradd â llyfrgelloedd gyda phlant sy'n ymuno â'r llyfrgell yn awtomatig?*

Esboniodd staff y llyfrgell fod ymgysylltu ysgolion cynradd eisoes yn cynnwys ffocws cryf ar gefnogi aelodaeth. Anfonir ffurflenni aelodaeth llyfrgell at ysgolion cyn ymweliadau fel y gellir cael caniatâd rhieni neu warcheidwad. Pan fydd ffurflenni wedi'u cwblhau ymlaen llaw, gall plant gael eu cofrestru fel aelodau llyfrgell yn ystod eu hymwelriad cyntaf a gadael gyda cherdyn llyfrgell. Mae'r dull hwn yn cydbwysu gofynion diogelu gyda'r nod o wneud ymuno â'r llyfrgell mor ddi-dor â phosibl.

Tynnodd swyddogion sylw hefyd at fentrau ychwanegol wedi'u targedu i wneud llyfrgelloedd yn fwy hygyrch i blant a theuluoedd, gan gynnwys peilot sy'n cefnogi pobl ifanc niwroamrywiol. Mae hyn yn cynnwys cyfnodau pwrpasol o fynediad ychwanegol i'r llyfrgell yn y Fenni a Chil-y-

coed, gan ganiatáu i blant ddefnyddio'r gofod heb ddisgwyliadau ymddygiadol sy'n gysylltiedig ag amgylcheddau llyfrgell traddodiadol. Adroddwyd bod canlyniadau cynnar yn gadarnhaol, gydag aelodaeth newydd i oedolion ac iau yn deillio'n uniongyrchol o'r sesiynau hyn.

- *Sut mae llyfrgelloedd yn cefnogi preswylwyr hŷn sy'n wynebu unigrwydd ac allgau digidol, a sut mae gwerth cymdeithasol llyfrgelloedd yn cael ei ddal y tu hwnt i ffigurau defnydd?*

Mae amrywiaeth o weithgareddau wedi'u hanelu at fynd i'r afael ag unigrwydd ac allgau ymhlith trigolion hŷn. Yn ganolog i hyn mae'r gwasanaeth "Estyn Allan", lle mae staff yn dosbarthu llyfrau a deunyddiau eraill yn uniongyrchol i bobl nad ydynt yn gallu ymweld â llyfrgelloedd oherwydd problemau iechyd neu symudedd. Mae'r gwasanaeth hefyd yn darparu cyswllt cymdeithasol rheolaidd ac yn chwarae rôl ystyrlon wrth leihau ynysu, er bod capasiti wedi'i gyfyngu gan staffio.

Yn fwy cyffredinol, disgrifiwyd llyfrgelloedd fel mannau croesawgar sy'n cefnogi cysylltiad cymdeithasol trwy weithgareddau anffurfiol fel sesiynau darllen a grwpiau cymdeithasol. Pwysleisiodd swyddogion fod llawer o'r gwerth hwn yn berthynas yn hytrach na thrafodion, ac felly nid yw'n cael ei ddal yn llawn gan ddata ymwelwyr neu aelodaeth yn unig. Rhoddwyd enghreifftiau o ddatrys problemau ymarferol a chymorth personol a ddarperir trwy lyfrgelloedd sy'n helpu preswylwyr i gynnal annibyniaeth a lles. Er bod data rhifiadol yn parhau i fod yn bwysig, pwysleisiodd swyddogion fod gwir werth cymdeithasol llyfrgelloedd yn gorwedd yn y canlyniadau hyn, nad ydynt bob amser yn cael eu hadlewyrchu mewn ystadegau pennawd.

- *Yn flaenorol, roedd gan Goetre grŵp Cymraeg ffyniannus na ailgychwynnodd ar ôl COVID – a ellir ailedrych ar hyn?*

Esboniodd swyddogion fod y ddarpariaeth Cymraeg i Oedolion yn cael ei darparu mewn partneriaeth â Choleg Gwent, gyda hybiau cymunedol yn darparu lle am ddim ar gyfer addysgu a'r coleg yn ariannu'r tiwtor. Mae hyn yn caniatáu i gyrsiau gael eu cynnig am ddim i breswylwyr. Nododd swyddogion fod y model yn fwiadol cost isel ac yn cael ei arwain gan y galw, ac roeddent yn agored i sgysiau pellach am gyfleoedd lleol fel Goetre o fewn y fframwaith hwnnw.

- *A all preswylwyr roi llyfrau a brynwyd yn ddiweddar i lyfrgelloedd ar ôl eu darllen, gan gydnabod problemau posibl ynghylch cyflwr neu addasrwydd?*

Cadarnhaodd swyddogion fod rhoddion llyfrau yn cael eu croesawu yn y rhan fwyaf o achosion. Os yw llyfrau a roddwyd mewn cyflwr da ac yn bodloni'r safonau gofynnol, gellir eu prosesu, eu catalogio a'u hychwanegu at stoc y llyfrgell. Lle nad yw llyfrau yn addas i'w benthyca, gellir eu gwerthu mewn gwerthiannau llyfrau llyfrgell, gyda'r elw bach yn cael ei ddefnyddio i ariannu gweithgareddau a deunyddiau fel cyflenwadau crefft neu sesiynau plant. Mae rhoddion felly yn cael eu hystyried yn werthfawr hyd yn oed pan nad yw llyfrau yn mynd i mewn i'r casgliad benthyca.

- *Mae llawer o bobl yn defnyddio cyfnewidfeydd llyfrau anffurfiol ond nid ydynt yn aelodau o lyfrgell – sut gall llyfrgelloedd gyrraedd y "ddwy ran o dair o'r preswylwyr" nad ydynt yn defnyddio gwasanaethau llyfrgell yn ffurfiol?*

Mynegodd swyddogion gefnogaeth gref i gyfnewidfeydd llyfrau cymunedol, gan eu disgrifio fel cyflenwol i lyfrgelloedd yn hytrach na bygythiad mewn egwyddor. Fodd bynnag, esboniant, oherwydd bod perfformiad llyfrgell yn cael ei fesur trwy faterion llyfrau ffurfiol, nid yw cyfnewidiadau anffurfiol yn cael eu dal mewn data statudol, sy'n creu rhywfaint o densiwn. Amlinellodd swyddogion feddylfryd sy'n dod i'r amlwg ynghylch a allai stoc llyfrgell sy'n tynnu'n ôl neu dros ben gael ei gyhoeddi'n ffurfiol ac yna ei roi mewn lleoliadau cymunedol i roi ail fywyd

i lyfrau tra'n dal i gofnodi defnydd. Nodwyd bod hon yn ardal sy'n cael ei ystyried yn weithredol fel ffordd o gefnogi cymunedau gwledig a gwneud y defnydd mwyaf o stoc.

- *Dywedodd y Cynghorydd Howarth am ei brofiad gyda llyfrgell gymunedol yn Llanelly Hill, gan nodi, er bod nifer fawr o lyfrau cyfoes o ansawdd da, mae'r defnydd wedi gostwng yn sylweddol. Cwestiynodd a yw'r model hwn yn dal i fodloni anghenion y gymuned a myfyriodd ar yr anhawster o sicrhau bod llyfrau'n cael eu darllen yn hytrach na dim ond eu storio.*
- *Ymatebodd y Cynghorydd Butler trwy gyferbynnu hyn â Goetre, lle mae'r gyfnewidfa lyfrau yn boblogaidd ond wedi'i chyfyngu gan fynediad, gan ei fod wedi'i lleoli mewn neuadd bentref sy'n aml ar gau neu wedi'i archebu'n breifat. Sylwodd, er bod llyfrau yn ddigonedd mewn rhai cymunedau, yr her yw sicrhau eu bod yn hygyrch ac yn cyrraedd y darllenwyr cywir.*

Esboniodd Richard Drinkwater fod y gwasanaeth llyfrgell yn gweithredu cynllun nawdd llyfrau, sy'n caniatáu i unigolion roi arian tuag at brynu llyfr penodol ar gyfer y llyfrgell. Tarddodd y cynllun yng Nghil-y-coed ac ers hynny mae wedi cael ei ddefnyddio, i raddau llai, ar draws llyfrgelloedd eraill yn Sir Fynwy.

Disgrifiodd y cynllun fel tebyg mewn egwyddor i noddi neu gysegru mainc parc. Mae rhoddwyr yn awgrymu teitl llyfr ac yn darparu rheswm neu ymroddiad, ac mae'r rhodd yn cael ei wneud trwy'r grŵp Cyfeillion Llyfrgell perthnasol. Mae'r grŵp Cyfeillion yn prynu'r llyfr, sydd wedyn yn cael ei ychwanegu at gatalog y llyfrgell ac yn dod yn rhan o'r stoc gylchredol yn hytrach nag aros mewn un gangen.

Mae plât llyfrau yn cael ei osod y tu mewn i'r llyfr sy'n cydnabod y rhoddwr a'r rheswm dros y rhodd. Pwysleisiodd Richard fod rhoddwyr yn cael eu gwneud yn ymwybodol y bydd llyfrau nodedig yn teithio ar draws y sir yn hytrach nag aros yn barhaol mewn un lleoliad. Nododd fod y cynllun wedi bod yn arbennig o lwyddiannus yng Nghil-y-coed ac yn darparu ffordd ychwanegol ddefnyddiol o gynyddu stoc a chynnig mwy o deitlau i aelodau'r llyfrgell eu benthg a'u mwynhau.

Crynodeb y Cadeirydd:

Diolchodd y Cadeirydd i'r aelodau, swyddogion a chyfranwyr am drafodaeth eang ac adeiladol. Nododd fod y ddadl wedi dangos yn glir bod llyfrgelloedd a chanolfannau cymunedol yn ymwneud â llawer mwy na llyfrau, gan dynnu tebygrwydd â chraffu cynharach ar wasanaethau fel prydau cymunedol, lle mae'r gwir werth yn gorwedd mewn perthnasoedd, cyswllt cymdeithasol, a chefnogaeth yn hytrach na'r trafodiad gwasanaeth yn unig.

Myfyriodd fod y drafodaeth wedi tynnu sylw at rôl y llyfrgelloedd wrth adeiladu cysylltiad cymunedol, cefnogi lles, lleihau unigedd a darparu pwyntiau cyswllt dibynadwy i breswylwyr o bob oedran. Pwysleisiodd fod y rôl hon sy'n canolbwyntio ar bobl yn thema gyson trwy gydol cyfraniadau'r aelodau.

Cadarnhaodd y Cadeirydd fod cefnogaeth glir gan y pwyllgor ar gyfer y Strategaeth Llyfrgelloedd Cyhoeddus. Felly, cofnododd fod y pwyllgor wedi cymeradwyo'r strategaeth yn ffurfiol ac yn cymeradwyo'r strategaeth i symud ymlaen.